

Sp.

222. Tillaga til þingsályktunar

um endurbyggingu Menntaskólans á Akureyri.

Flm.: Jónas Jónsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að verja af ríkisfé einni milljón króna árið 1946 sem fyrstu greiðslu til að endurbyggja menntaskólahúsið á Akureyri.

Greinargerð.

Sigurður Guðmundsson skólameistari og kennaralið Menntaskólans á Akureyri hefur sent Alþingi tilmæli um að veita fé til að endurbyggja hús Menntaskólans norðlenzka. Liggja mörg rök til þess, að því máli ber að sinna og það sem fyrst. Skólahúsið er orðið allt of lítið, miðað við núverandi aðsókn, enda byggt fyrir tiltölulega lítinn skóla. Í öðru lagi er heimavistin allt of mannmörg, en eldhætta mikil af svo miklu fjölmenni í þröngbýli og húsið svo eldfimt, að það gæti brunnið til ösku á örstuttri stund, ef eldur yrði laus í skólanum við óhentug veðurskilyrði, og mætti þá svo fara, að margt manna færast í þeim bruna, en skólafarfarir öll mundi þá falla niður um nokkurra missira skeið, meðan verið væri að byggja nýtt stórhýsi fyrir skólann. Má heita, að það sé með öllu óviðunandi að hafa fjölmenna heimavist hátt uppi í svo brunahættu timburhúsi. En aðkomunemendur í skólanum eiga tæplega annars úrskosta en að sækjast eftir að fá að búa í skólahúsinu, því að herbergi eru lítt fáanleg í Akureyrarbæ, eins og málum er nú komið.

Menntaskólinn á Akureyri þarf, eins og skólameistari fer fram á, að fá mjög stóra heimavist. Það mun ekki nægja til lengdar að hafa þar herbergi handa 150 nemendum, ef hin nýja löggjöf nær fram að ganga, sem leggur þá skyldu á herðar ríkinu að taka á móti nemendum úr 25—30 gagnfræðaskólum í tvo menntaskóla, til að veita þar stúdentspróf. En í bili mundi þó mega bjargast við þetta, ef þess væri gætt í byrjun að haga framkvæmdum svo, að skólinn gæti fimmfaldað heimavistina, þegar hið nýja skólaskipulag er komið til framkvæmda.

Það, sem mest liggur á að byggja vegna Menntaskólans á Akureyri, er heimavistin, nokkrar kennslustofur og hús úr eldtraustu efni yfir hin góðu söfn skólans, bækur hans, náttúrugripir og listaverkin. Fyrst um sinn mætti nota í gamla skólanum allmargar kennslustofur og hafa þar matreiðslu og borðhald nemenda, dagstofu, vinnusali o. s. frv. Er svo vel séð fyrir land- og lóðaréttindum skólans, að hann getur um alla framtíð haft nægilegt landrými, hve mikið sem hann stækkar.

Nokkur hluti ríkisstjórnarinnar hyggur nú á að beita sér fyrir því, að byggðir verði heimavistaraskólar í dreifbýlinu um land allt fyrir öll börn og unglínga. Verður að verja til þess, ef fram á að ganga, mörgum tugum milljóna. Mjög er vafasamt, að héruðin hafi aðstöðu til þess fyrir sitt leyti að bera sinn hlut af hinum mikla andlega vígbúnaði, að því er kemur til fjármálanna, auk þess að sýnilega er mikil vöntun á starfsfólki til að stjórna svo mikilli heimavistarstarfsemi. En á Akureyri er allur undirbúningur að þessu leyti í ágætu lagi. Þar er örugg reynsla um góða skólastjórn frá meira en sextíu ára starfi þriggja úrvals skólastjóra. Þar er mikið og gott kennaralið og bæjarbragur hinn bezti hjá nemendum og starfsfólki.

Á Akureyri þyrfti ekki að óttast, að heimavistarstarfsemi færi í handaskolum, þar sem hægt er að styðjast við þær venjur um skólasambúð, sem myndast hafa í tíð Hjaltalíns, Stefáns Stefánssonar og Sigurðar Guðmundssonar.

Þó að ekki sé lögð meiri áherzla heldur en tíðkamt hefur að undanfögnu á það að fjölga ungmennum með stúdentsmenntun, er höfuðnaðsyn að bæta úr húsa-kosti beggja menntaskólanna. En ef Alþingi hallast að því að búa nálega alla æskumenn í landinu undir fjögurra ára námsdvöl í menntaskólunum í Reykjavík og á Akureyri, er engin leið að komast hjá því að byrja nú þegar á mjög umfangsmikilli húsagerð handa þessum tveim stofnunum til að geta tekið á móti mjög aukinni aðsókn nýrra nemenda. Virðist rétt að láta menntaskólana ekki sitja á hakanum í þessum byggingarmálum, þar sem hægt er að byggja á mikilli fenginni reynslu og þörfin ótvíræð í báðum stöðum, jafnvel þó að engin breyting verði gerð á skólamálaölggjöf landsins.

Það mun mega telja heppilegt að ráðast í hinar umtöluðu endurbyggingar menntaskólanna einmitt nú. Ríkið og einstaklingar hafa í lok styrjaldarinnar rýmri fjárráð en áður, og ósagt, hvort hægra verður að sinna réttmætum kröfum forráðamanna menntaskólanna, þó að nýbyggingarmál þeirra verði dregin á langinn svo árum skipti.

Til frekari stuðnings málinu er álitagerð Sigurðar skólameistara og Árna Friðgeirssonar skólaráðsmanns látin fylgja.

Fylgiskjal I.

MENNTASKÓLINN Á AKUREYRI

9. nóv. 1945.

Fundur kennara í Menntaskólanum á Akureyri, haldinn 29. okt. síðastliðinn, samþykkti svo hljóðandi tillögu:

„Kennarafundur í Menntaskólanum á Akureyri, haldinn 29. október 1945, skorar á hið háa Alþingi, að það samþykki fjárveitingu til þess, að reist verði nýtt hús við Menntaskólann á Akureyri. Verði í því rúm fyrir heimavistir fyrir a. m. k. 150 nemendur, söfn skólans, lestrarstofu, kennslustofur fyrir náttúrfræði, eðlis- og efnafræði, eldhús og borðstofu. Telur fundurinn mjög aðkallandi, að hafizt verði handa um framkvæmdir í málinu sem allra fyrst, m. a. af því, að nú er eldhættan, er stafar af heimavistunum í skólahúsinu, ægileg og meiri en svo, að verjandi geti talizt, að þar búi um hundrað manns, eins og nú er.“

Langveigamesta ástæða þessarar tillögu er sú, að oss kennurum skólans verður æ ljósari sú hættan, sem vofir yfir skólahúsinu af völdum elds og bruna. Svára má því, að eldhættan sé ekki meiri nú en undanfarin ár. En mér hefur ávallt verið þessi hættan ljós, og hún hefur jafnan fengið mér áhyggju, vanlíðunar og óróa. Og ég finn æ meir og meir til þessarar hættu, af því að undanfarin ár hef ég átakanlega og ógleymanlega verið minntur á hana. Í fyrra brunnu hér á Akureyri tvö stórhýsi úr timbri, annað til kaldra kola (Hótel Gullfoss), hitt að mestu. Í Hótel Gullfossi kviknaði seint um kvöld, og varð á örskammri stund ófært um húsið. Þar bjuggu nokkrir skólanemendur og sluppu sumir með naumindum úr eldinum, en margir misstu muni sína og bækur. Annars vildi það happ til, að meginhluti þeirra nemenda, er þar bjuggu, voru ekki heima, heldur voru þeir staddir á skólaskemmtun.

Má bæta því við, að hér uppi á brekkunni, sem hús Menntaskólans stendur á, er stórum örðugra að slökkva eldana, af því að vatnsmagn er hér minna en niðri í bænum, þar sem dæla má sjó, ef þörf gerist.

Í hitteðfyrri kviknaði í timburhúsi niðri á Oddeyri, sem brann á örskömmum tíma, og lá þá við, að einn nemandi skólans, er þar bjó, brynni inni. Komst hann út á nærfötum einum, en missti aleigu sína, sem raunar var ekki mikil fyrirferðar, aðeins bækur og föt. Stóð hann klæðlaus uppi daginn eftir brennuna.

Grunur leikur á, að í þessu húsi og í „Hótel Gullfossi“ hafi kviknað af völdum rafmagns. Geta og hvorki húsráðendur né umráðamenn húsa haft fullkomið eftirlit með, að rafleiðslur séu í öruggu lagi. Ég sendi hér með bréf frá ráðsmanni skólans um eldhættuna. Hefur hann skrifað það samkvæmt beiðni minni, og er hann hinn vandaðasti maður, svo að frásögn hans verður ekki með nokkru móti véfengd. Er og hægur hjá fyrir háttvirta alþingismenn að afla sér vitneskju um þetta efni, sem líf fjölmargra efnilegra unglinga getur oltið á, ef slys vill til.

Það virðist mér vera fullljóst af þessu, að það er í raun rétttri algerlega ábyrgðarlaus og óverjandi að láta um hundrað manns sofa undir sama þaki í þessu gamla timburhúsi, sem getur sökum þurrleika síns brunnið á mjög stuttum tíma. Í því húsi unglingar, meyjar og sveinar, sum þeirra á fermingaráldri, og er hætt við, að á þá kæmi mikið fát og jafnvel æði, ef þeir vöknudðu við það um hánótt, að kviknað væri í húsinu. Vekja verður og athygli á, að menntaskólahúsið er mjög hátt, og nær allir heimavistarnemar húsa á efri hæð og sumir uppi á svokölluðu hæstalofti, þar sem erfitt er útgöngu úr sumum herbergjum og mjög hátt að komast niður á jafnsléttu. Sum herbergin eru súðarherbergi, og þarf því að renna sér um þakið, áður en hægt er að siga beint til jarðar niður. Á öllum þessum herbergjum eru að vísu kaðlar og allrar varúðar gætt, sem ég og brunafróðir menn framast kunna skil á. Má geta þess, að hér á dögum skoðuðu tveir háttvirtir alþingismenn skólann hátt og lágt, þeir séra Sveinbjörn Högnason og hr. Pétur Ottesen. Þeir þingmenn, sem ókunnugir eru skólahúsinu, geta spurt þá, hvort hér sé ekki rétt frá skýrt. Ég fullyrði, að engum skóla á landinu sé eins mikil þörf og þessum skóla á nýrri húsagerð, að reist sé heimavistarhús til þess að hjarga fjölmörgum ungra nemenda úr síyfirvofandi eldsvoða.

Vér kennarar förum fram á, að reist verði hús handa 150 nemendum.

Hefur það lengi verið sannfæring mín, að allir utanbæjarnemendur að minnsta kosti ættu að húsa og matast í heimavist. Nauðsyn á slíku vex æ meir, eftir því sem nemendur fjölga, bærinn stækkar og meira kveður að ofnautn áfengis í kaupútinu og landinu. Það getur hver maður skilið, er skilja vill, að með vaxandi nemendafjölda torveldist eftirlit með reglusemi þeirra og hátterni. Úr því að reist er hús á annað borð, virðist mér einsætt, að stærð hússins verði að miða við sívaxandi aðsókn að skólanum. Þykist ég og þess vis, að allir vandamenn nemenda vilji hvergi fremur hafa börn sín en í heimavist. Á hverju ári verður að synja tugum nemenda þar um rúm. Margir sækja og eigi um heimavist eingöngu af því, að þeir vita, að öll rúm í heimavist eru lofuð og umsókn því árangurslaus.

Þá er einnig farið fram á í tillögunni, að söfnum skólans, bókasafni, náttúrugripasafni, eðlis- og efnafræðisafni verði ætlað rúm í hinu fyrirhugaða húsi. Lestrarstofa verður að vera þar, sem bókasafn skólans er geymt. Skólinn á dýrmætt bókasafn og ýmsar fágætar bækur, sem eigi mega með nokkru móti brenna. Kennslustofur verða að vera þar, sem söfnin eru. Í nýjustu skólum á Norðurlöndum, sem ég hef skoðað, voru sérstakar stofur ætlaðar til kennslu í náttúru- og eðlisfræði.

Hins vegar má fyrst um sinn una við gamla skólahúsið til kennslu í öðrum greinum. Þá yrði ekki kennt þar nema fyrri hluta dags. Er ólíklegt, að svo fljótt kvikni í húsinu, að ekki fái allir hjargast, er þar starfa og nema á þeim tíma sólarhrings. Minnkar og eldhætta, er hin stórmikla matargerð, er fylgir heimavist, hverfur úr skólahúsinu. Eru og fyrir margra hluta sakir mikil vandræði að matargerð í skólanum á þeim hluta dags, er skólinn starfar. Mér er og kunnugt um, að fyrirrennara mínum, Stefáni Stefánssyni skólameistara, var það mikið áhugamál að koma matarstöðu burt úr skólanum.

Eftirlitsmenn verða einnig að húsa í heimavistarhúsinu, og þarf hæfileg húsa-kynni handa þeim.

Að lokum má bæta því við, að hér í skólanum eru hin mestu þrengsli, svo að mikil vandkvæði eru að. Var þó að nokkru ráðin bót á húsaskorti skólans, er Alþingi af góðvild sinni veitti fé til, að keypt væri hús með þremur kennslustofum

handa skólanum. En þótt skólinn hafi eigi lengi átt hús þetta, er slíkur vandræðum enn eigi eytt né fyrir þau girt, af því að fjöldi nemenda hefur vaxið síðan. Skólann vantar mjög bagalega samkomusal, er allir nemendur og kennarar geti með góðu móti komizt fyrir í. Hefur þótt litt tiltækilegt síðari árin að byrja dagsverk skólans með morgunsöng, sem áður var síður og var vinsæll síður, sökum þess að af því yrði mjög mikil tímatöf vegna þrengsla, sem ég veit, að gamlir nemendur skólans á Alþingi skilja og geta skýrt fyrir ókunnugum þingmönnum. Er í rauninni alveg óhjákvæmilegt, að úr slíku verði bætt.

Ég get engar áætlanir látið fylgja erindi þessu, en mér virðist sanngjarnt, að þessi skóli fái algerlega sömu upphæð til húsaðar sem Menntaskólinn í Reykjavík. Sízt vildi ég spilla fyrir húsaðar Menntaskólans í Reykjavík, sem er auðvitað æskileg, en hér á Akureyri er nauðsynin hin brýnasta á þeirri húsaðar, er hér er farið fram á, og í raun réttari geysimikill ábyrgðarluti að draga slíkt. Hér er það stórum meiri ábyrgð, sem fylgir því að segja nei en já, að spara fé fremur en að veita fé.

Með virðingu.

Sigurður Guðmundsson.

Til alþingis 1945, — fjárveitinganefndar.

Fylgiskjal II.

Við skoðun, sem fram fór 15. sept. s. l. á raflögnum í Menntaskólanum á Akureyri (og framkvæmd var af Sigurði Helgasyni rafvirkja frá Rafveitu Akureyrar og öðrum manni, sem var fulltrúi frá rafmagnseftirliti ríkisins), komu fram nokkrir einangrunargallar.

Í kjallaragangi þurfti að einangra rafmagnsrör frá miðstöðvarröri, en einangrunarviðnámi talið í lagi. Athugun og viðgerð rafvirkja á þessu fór fram 27.—29. sept. Við framkvæmd verksins kom í ljós, að rafmagn leiddi út í eitt rafmagnsrörið og það svo mikið, að næstum fullbjart ljós kom á peru, þegar tengt var í hana frá nefndu röri og miðstöðvarröri.

Skýring á því, að þess varð ekki vart við mælingu í öryggjatöflu, er sú, að húsið er alveg rakalaust og hársbreidd munaði, að rörið ekki snertust. Taka þurfti upp þrjú ljósastæði á ganginum, og var hægt að gera við þetta að fullu. Bilunin var þannig, að tengirör (múffa) á rafmagnsröri hafði losnað af öðru röri og röðin skorizt gegnum einangrun rafþráðarins og þannig leitt fullan straum út í rörið.

Af þessu gat orsakast neistun og ikveikja, ef nokkur minnsti raki komst að og jafnvel án þess.

Ég skýri frá þessu til að sýna fram á það, að hættan er sí og æ yfirvofandi þessu stóra timburhúsi, þó að mælingar og skoðanir rafveitunnar og eftirlitsmanna ríkisins segi, að allt sé í lagi.

M. A., 4. okt. 1945.

Árni Friðgeirsson.